

**“Yashil shahar”
Harakatlar rejasi
haqida bilishingiz
kerak bo’lgan, ammo
shahringiz ma’muriyati
sizga aytmaydigan
ma’lumotlar**

© Photo: Tobias Cornille via Unsplash

Tasavvur qiling, siz yashab turgan shaharni yanada “yashil” qilish uchun uning ma’muriyatiga millionlab yevro miqdoridagi mablag’ ajratilgan. [Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki \(YeTTB\)](#) Markaziy va Sharqiy Yevropa, Markaziy Osiyo hamda Yaqin Sharqdagi shaharlar infratuzilmasini barqaror rivojlantirish uchun **3 milliard yevrodan** ko’proq bo’lgan mablag’ sarflashni rejalashtirgan. Mazkur mablag’lar sizning shahringiz yanada “yashil” bo’lishiga xizmat qiladimi-yo’qmi, ko’p jihatdan, sizga bog’liq.

**Mazkur mablag’lar sizning shahringiz
yanada “yashil” bo’lishiga xizmat
qiladimi-yo’qmi, ko’p jihatdan,
sizga bog’liq.**

1. “Yashil shahar” Harakatlar rejasi NIMA?

“Yashil shahar” Harakat rejalar (YaShHR) shaharlardagi ekologik muammolarni hal qilib, ularning iqlim o’zgarishiga moslashishga yordam berishga qaratilgan. Rejalar YeTTB tomonidan moliyalashtirilib, mahalliy hokimiyat organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Istiqboldagi rejalar

(15 yildan keyin shahar qanday ko’rinishga ega bo’lishi kerak?)

Masalan: shaharda havo sifati yaxshilanib, issiqxona gazlari tashlanmalari kamayadi

Strategik maqsadlar (Qaysi strategik yo’nalishlar istiqboldagi rejalarga erishishga xizmat qiladi?)

Masalan: shaxsiy avtotransportdan foydalanishni 20 foizga qisqartirish

Harakatlar rejasi (Strategik maqsadlarga erishish uchun qanday harakatlar amalga oshirilishi lozim?)

Masalan: jamoat transportining o’zaro bog’langanlik darajasini yaxshilash; velosiped infratuzilmasini rivojlantirish

Vositalar, masalan: barqaror infratuzilmani yaratish va rivojlantirishga yo’naltiladigan mablag’.

Masalan: uglerod chiqindilar darajasi past bo’lgan jamoat transportini rivojlantirishga mablag’ kiritish

siyosiy vositalar.

Masalan: velosipeddan foydalanishni rag’batlantirishga qaratilgan infratuzilma yo’l harakatini boshqarish sohasidagi qonunchilikka velosipedlar uchun mo’ljallangan alohida yo’laklar bo’lishi lozimligini nazarda tutadi; qurilish sohasidagi qoidalarga esa qulay va o’g’irlilikdan himoyalangan to’xtash joylari hamda velosiped ijerasi mexanizmlari kiritilishi lozim

2. Fuqarolik jamiyati QAY TARZDA ishtirok etishi mumkin?

Shaharda istiqomat qiluvchi inson hamda fuqarolik jamiyati vakili sifatida siz YaShHRni ishlab chiqishning barcha bosqichlarida, xususan, quyidagi jarayonlarda ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'lisingiz kerak.

Siz quyidagi tarzda ishtirok etishingiz mumkin:

YaShHR jarayonining bosqichlari	Fuqarolik jamiyati quyidagi tarzda ishtirok etishi mumkin
 Shahardagi mavjud ekologik muammolarini baholash - boshlang'ich tahlil	Fuqarolik jamiyati shahar muammolarining boshlang'ich tahlilini amalga oshirish uchun kerak bo'ladi. Ma'lumotlarni taqdim etishi mumkin. Ular sirasiga, jumladan, havo sifatini aniqlash bo'yicha mustaqil monitoring ma'lumotlari, mavjud tabiiy ofat xavfi tahlillari hamda ularning oqibatlarini yumshatish rejali, yashil maydonlarning yo'qolishi to'g'risidagi ma'lumotlar kirishi mumkin.
 Zudlik bilan chora ko'rish talab etiladigan eng jiddiy muammolarga ustuvorlik berish	Maslahatchilar "Yashil shahar" Harakatlar rejasining boshlang'ich tahlili natijalarini ekologik muammolar to'g'risidagi ma'lumotlar asosida taqdim etadi. Fuqarolik jamiyati havo sifati, issiqxona gazlari tashlanmalari va boshqa shu kabi muayyan masalalarga ustuvor ahamiyat qaratish maqsadida targ'ibot-tashviqot ishlarini amalga oshirishi mumkin.
 "Yashil shahar" Harakatlar rejasining istiqboldagi rejali va strategik maqsadlarini ishlab chiqish	Ustuvor muammolarni belgilash natijalariga asoslangan holda, jamoatchilik maslahatlashuvlarining keyingi bosqichida siz o'z shahrinizi kelgusi 15 yil davomida rivojlantirish borasidagi strategik reja va maqsadlarni ishlab chiqishga hissa qo'shishingiz mumkin.
 "Yashil shahar" Harakatlar rejasiga kiritilgan chora-tadbirlarga ustuvorlik berish	Maslahatchilar YaShHRga kiritilishi mumkin bo'lgan chora-tadbirlarning dastlabki ro'yxatini taqdim etganda, sizda quyidagi imkoniyatlar bo'ladi: <ol style="list-style-type: none"> har bir chora-tadbirning ahamiyati yuzasidan fikr bildirish va ekologik jihatdan xavfsiz bo'limgan yechimlar tanlanishining oldini olish (masalan, qo'shimcha aylanma yo'llar, chiqindilarni energiyaga aylantirish korxonalarini tashkil etish, chiqindilarni yoqish pechlarini o'rnatish va boshqalar). ekologik muammolar tahlili asosida shahar uchun muhim bo'lgan boshqa choralarни taklif etish. Izoh: Boshqa sohalarda qo'llanayotgan yechimlar to'g'risidagi misollar uchun YeTTBning «Yashil shaharlar» dasturi vositasidagi foydalanishingiz mumkin .
 YaShHRni ishlab chiqishni yakunlash	YaShHR bo'yicha yakuniy seminar davomida YaShHR loyihasi jamoatchilik fikrini bilish va tasdiqlash uchun taqdim etiladi. YaShHR loyihasi bo'yicha yozma fikr bildirish uchun sizda 30 kun bo'ladi. YaShHR loyihasi bilan bir qatorda, shahar ma'muriyati Loyiha rejasi hamda Manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik rejasi va boshqa hujjatlarni oshkor qilishi lozim.
 Strategik ekologik baholashni (SEB) tayyorlash (milliy qonunchilikda nazarda tutilgan bo'lsa)	Agar SEB talab etilsa, u mahalliy tartib-qoidalarga mos tarzda o'tkazilishi darkor. Bunda YaShHRni ishlab chiqishni yakunlash hamda SEB bo'yicha maslahat jarayonlari, odatda, bir jamoatchilik maslahatlashuv doirasida birqalikda o'tkaziladi.
 YaShHRni tasdiqlash	YaShHRLar tasdiqlash uchun shahar kengashi yoki unga tenglashtirilgan organiga taqdim etiladi. Fuqarolik jamiyati YaShHR tasdiqlanishdan avval shahar yoki mamlakatning barcha talablariga javob berishini ta'minlashga yordam berishi mumkin. Bu - jamoatchilik e'tiboriga havola qilish, fikr-mulohazalar berish davri yoki maslahatlashuv kabi mexanizmlarni o'z ichiga olishi mumkin. Shahar ma'muriyati YaShHRning yakuniy ko'rinishini o'z veb-saytida e'lon qilishi va jamoatchilikka oshkor qilish davridagi fikr-mulohazalar qaytarzda hisobga olinganini tavsiflab berishi darkor.
 Amalga oshirish va monitoringini yuritish	Fuqarolik jamiyati shahar ma'muriyatiga axborot olish erkinligi tamoyili asosida so'rovlar yuborib, YaShHRLarning amalga oshirilishini kuzatib borishi mumkin.

Tez-tez so'raladigan savollar

1 savol Fuqarolik jamiyati vakillari YaShHRni ishlab chiqish bo'yicha ishchi guruh tarkibiga kirishi mumkinmi?

YaShHRni ishlab chiqish bo'yicha ishchi guruhlar tarkibiga fuqarolik jamiyati vakillarini kiritish bo'yicha aniq talab mavjud bo'lmasa-da (odatda, bunday ishchi guruhlar tarkibiga faqat shaharma'muriyati vakillari kiritiladi), YeTTBning YaShHRni ishlab chiqishda manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qilish to'g'risidagi yo'rqnomasida shahar ma'muriyati oldiga YaShHRni ishlab chiqishning har bir bosqichida **jamoatchilik maslahatlashuvlarini** o'tkazish talabi qo'yiladi.

2 savol Ijtimoiy jihatdan zaif guruhlar bilan maslahatlashuvlar qay tarzda o'tkazilishi lozim?

Ayollar, ijtimoiy jihatdan zaif hamda vakillik darajasi yetarli bo'lмаган guruhlar YaShHRni ishlab chiqish jarayoniga taklif etilishi va uning har bir bosqichida ishtirok etishi lozim. Ularning o'ziga xos qarash va manfaatlari YaShHRda aks ettirilishi darkor. **Ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarni baholash** YaShHR metodologiyasi asosida jamoatchilik e'tiboriga taqdim etilgan boshlang'ich tahlilga kiritilishiga e'tibor qarating.

3 savol Jamoatchilik ishtiroki qanday ko'rinishda bo'ladi?

Mavjud amaliyotlar hamda insonlarga qulaylik yaratish nuqtai nazaridan jamoatchilik ishtiroki turlicha ko'rinishga ega bo'lishi mumkin. Odatda, bu kabi ishtirok tomonlar orasidagi faol o'zaro muloqot ta'minlanadigan seminar shaklida bo'lishi mumkin, ammo, ko'pincha, bu kabi tadbirilar taklif qilingan odamlar bilangina cheklangani bois, keng jamoatchilik ishtiroki uchun imkoniyat yaratilmaydi. Seminarlar to'g'risidagi e'lонлар keng targatilib, ular davomida barcha manfaatdor tomonlar, tashkilot, guruh va shaxslar o'z fikrini bildirish imkoniyatiga ega bo'lishini so'rash lozim. Yuzma-yuz yoki onlayn uchrashuvlar davomida, shuningdek, yozma ravishda taqdim etilgan ma'lumotlar ham e'tiborga olinishi kerak.

4 savol Shahar ma'muriyati fuqarolik jamiyati bilan qay tarzda muloqot qilishi lozim?

Shahar ma'muriyati sizga YaShHRning ishlab chiqilishi va bildirilgan fikr-mulohazalar naqadar e'tiborga olinayotgani to'g'risidagi so'nggi ma'lumotlarni muntazam taqdim etib borishi lozim. Shuningdek, u YaShHRGa doir hujjatlar va qo'shimcha ma'lumot olish uchun aloqa ma'lumotlarini e'lon qilishi darkor.

5 savol COVID-19 bilan bog'liq jihatlar qay tarzda hal qilinishi lozim?

YaShHR bo'yicha maslahatlashuvlar onlayn tarzda o'tkazilishi ham mumkin bo'lib, fuqarolik jamiyati onlayn uchrashuvlar mazmunli ishtirok va samarali aloqani ta'minlaydigan darajada tashkil etilishini talab qilishi lozim (shuningdek, [Axborotdan foydalanish, jamoatchilik ishtiroki va ekologikadolat to'g'risidagi Orxus konvensiyasi](#) tavsiyalariga qarang).

6 savol Mahalliy qonunchilik talablari qay tarzda hisobga olinishi darkor?

Mahalliy qonunchilikning fuqarolar bilan hamkorlik qilish va jamoatchilik ishtiroki, xalqaro qonunchilikni (masalan, Orxus konvensiyasi) mahalliy sharoitga moslashtirish va amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan o'ziga xos xususiyatlarini, shuningdek, mahalliy qonunchilikka ko'ra YaShHR qay tarzda qabul qilinishi lozimligini tushunib oling va mahalliy hokimiyat organlari qonun-qoidalarga rioya qilishini ta'minlang.

7 savol Shahrингиз ma'muriyati fuqarolik jamiyati bilan samarali hamkorlik o'rnatmagan taqdirda, siz qanday choralar ko'rishingiz mumkin?

Quyidagi tashkilotlar bilan bog'lanib, o'zingizni tashvishlantirayotgan muammolar to'g'risida xabar bering va YaShHRni ishlab chiqish jarayonida shaffoflik ta'minlanishi hamda mazkur jarayonda fuqarolik jamiyati vakillari samarali ishtirok etishi ta'minlanishini talab qiling:

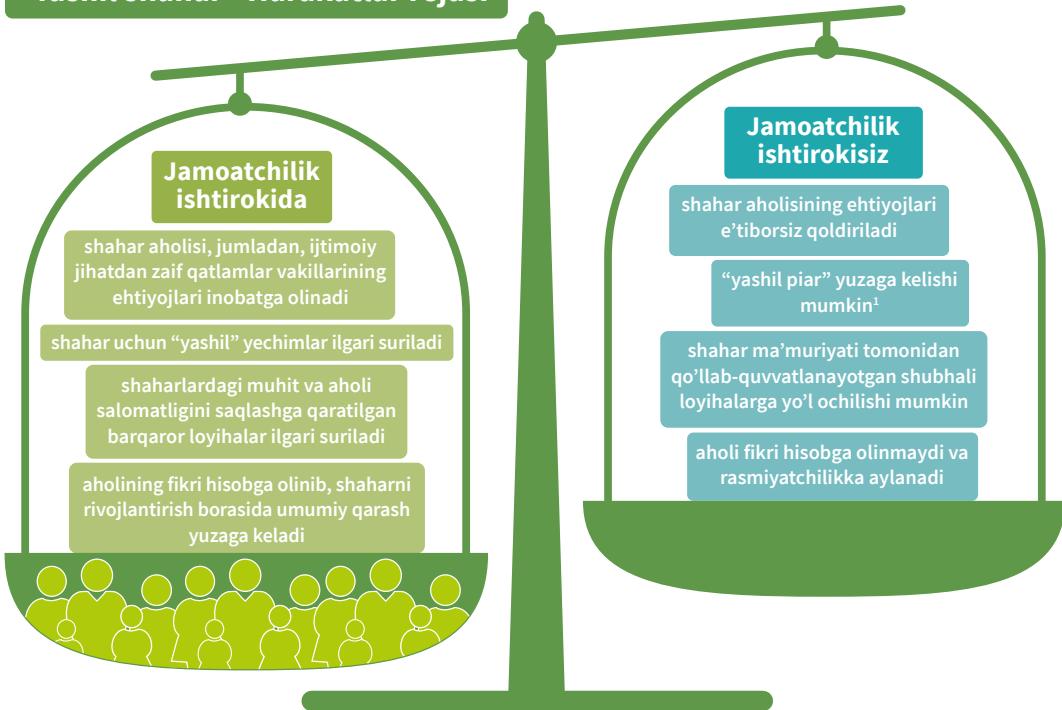
- Shahar ma'muriyati;
- cso@ebrd.com va greencities@ebrd.com elektron pochta manzillari orqali YeTTBning Fuqarolik jamiyati tashkilotlari bilan ishlash bo'limi;
- OAV orqali jamoatchilik bosimini yarating;
- main@bankwatch.org elektron pochta manzili orqali bunday holatlar haqida Bankwatch tarmog'iga xabar bering.

Fuqarolik jamiyati ishtiroki to'g'risidagi qo'shimcha ma'lumotlar uchun YeTTBning [YaShHRni ishlab chiqishda manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qilish to'g'risidagi yo'rqnomasiga](#) murojaat qilishingiz mumkin.

3. Fuqarolik jamiyatining ishtiroki NIMA UCHUN muhim?

Ajratilayotgan pul miqdori ancha katta bo'lib, bu, o'z navbatida, "yashil piar" xavfini ham keltirib chiqaradi, ya'ni YaShHR va uning doirasida rejulashtirilgan loyihalar ekologik xavfsiz, deb e'lon qilinib, amalda buning aksi bo'lib chiqishi mumkin. Quyidagi jadvalda fuqarolar ishtiroki ta'minlanganda va ular ishtirok etmaganda nimalar bo'lishi mumkinligi keltirilgan.

"Yashil shahar" Harakatlar rejasi

Sizning YaShHRni ishlab chiqishda ishtirok etishingiz quyidagilar uchun muhim bo'ladi:

Shahringiz kelajagi haqida o'z fikringizni bildirish. Haqiqiy sharoitlar hisobga olinadigan va aholining haqiqiy ehtiyojlariga javob beradigan rejani ishlab chiqishga hissa qo'shish.

Davlat mablag'lari barqaror loyihalarga shaffof tarzda sarflanishini ta'minlash.

Jamiyatning umumiyoq yondashuvlari hamda shahar aholisi va fuqarolik jamiyatining fikrlari aks ettirilgan rejani yaratish.

¹ "Yashil piar" - bu mahsulotlar ekologik jihatdan xavfsiz ekani to'g'risida noto'g'ri taassurot yaratish bo'lib, aslida buning aksi bo'ladi. Masalan, "A" kompaniyasi "yashil" taraqqiyot yo'liga o'tganini e'lon qiladi, lekin aslida elektr energiyasining atigi 2 foizini shamol va quyosh resurslaridan oladi.

HARAKAT QIL! – Men qanday hissa qo'shishim mumkin?

YaShHRni ishlab chiqish jarayonida fuqarolik jamiyati tashkilotlari samarali ishtirok etgan shaharlardan olingan misollarga qarang:

- Ukrainianing Kiev shahrida “Ecopark Osokorky” NNT YaShHR jarayonidan shahardagi bog'lardan birini noqonuniy qurilishlardan [qutqarib qolish](#) maqsadida foydalanmoqda. Buning uchun bog'ni saqlab qolishni “Yashil shahar” dasturi doirasida amalga oshirilishi lozim bo'lgan choralar ro'yxatiga kiritish taklif qilinmoqda.
- Kievda YaShHRni ishlab chiqishda ishtirok etgan faollar atrof-muhitni muhofaza qilish borasida shahar ma'muriyati o'z zimmasiga keng ko'lamlı majburiyatlar olishiga erishdi (masalan, velosiped yo'laklarining elektrumobillar soniga nisbatan qamrovi, shaxsiy transport vositalarining ulushi).
- Qozog'istonning Olmaota shahrida mahalliy “Green Salvation” (“Yashil najot”) NNT tomonidan mahalliy sharoit va xavf-xatarlar bilan birligida ekologik muammolar chuqur tahlil qilindi. To'plangan ma'lumotlar YaShHR doirasida maqsadli harakatlarni rejalashtirishga yordam beradi.
- Shimoliy Makedonianing Skopye shahrida o'tkazilgan seminarlardagi jamoatchilik ishtiroki YaShHR jarayoni orqali loyiha darajasida emas, balki tarmoq darajasida e'tiborga olinishi kerak bo'lgan umumiyl muammolarni ochib berdi.

BIZNING SHAHAR, BIZNING REJA!

Batafsil ma'lumot uchun,
main@bankwatch.org elektron pochta
manzili orqali bog'laning

Mazkur nashr Shvetsiyaning Xalqaro taraqqiyot yo'lidagi hamkorlik agentligining (Sida) moliyaviy ko'magida tayyorlandi. Nashr mazmunining yaratilishi uchun faqatgina CEE Bankwatch Network tarmog'i mas'ul bo'lib, nashr hech qanday holatda Sidaning fikr va yondashuvlarini aks ettiradigan manba sifatida qaralishi mumkin emas.